Eğitim ve Öğretim
Politikaları Kurulu

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE COVİD-19 SÜRECİNDE UZAKTAN EĞİTİMDE GELİŞMELER, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

POLİTİKA NOTU • 2020

SAADET

YÖNETİCİ ÖZETİ

Covid-19 virüsünün dünyayı etkisi altına alarak pandemiye dönüşmesinin ardından Mart 2020'den itibaren tüm dünyada okullar kapatılarak uzaktan/online eğitimle sürdürülmeye çalışılmaktadır. Ülkeler; teknolojik kapasitelerine, öğretmenlerin teknolojik yeterliliklerine, öğrencilerin internete erişim durumlarına göre senkron (eş zamanlı) ve senkron olmayan yöntemlerle; sosyal medya araçları, radyo ve televizyon, dijital platformlar ve uygulamalar ile uzaktan/online eğitimlerini sürdürmektedirler.

Bazı ülkeler uzaktan eğitimsürecinin daha verimli olması için bilgisayar ve tabletdağıtımı, ücretsiz internet,bant genişliği artırma, ailelere eğitim desteği sağlama, sivil toplum örgütleri ve özel kuruluşların desteğini alma gibi imkânlar ortaya koymuşlardır. Bu süreçte bireylere sunulan uzaktan eğitim hizmetininniteliğinin ülkelerin var olan gelişmişlik düzeyleri ve teknolojik alt yapı düzeyleri ile doğru orantılı olduğu bariz bir şekilde görülmüş oldu. Nitekim Türkiye'de teknoloji temelli uygulamaların eğitim ortamlarına entegre edilmesi amacıyla uzun yıllardır sürdürülen FATİH projesinin tam manasıyla amacına ulaşmadığı ve Fatih projesinin bir uzantısı olarak kabul edilebilecek nitelikteki Eğitim Bilişim Ağı (EBA) alt yapısının yeterli olmadığı görüldü.

Sosyoekonomik düzeyi yetersiz aileler, çocuklarının uzaktan eğitime erişimlerini sağlayacak teknoloji desteğini onlara sağlayamazken, sosyoekonomik düzeyi yüksek aileler her türlü imkanı çocuklarına sunabildi. Bu durum eğitimde özel okulların yaygınlaştırılmasıyla ortaya çıkan eğitimde fırsat eşitsizliğini daha da derinleştirdi. Çözüm olarak evlerinde internet erişimi, bilgisayar, tablet ya da telefon olmayan çocuklara uzaktan eğitimde oldukça eski bir ajan olan televizyon aracılığıyla destek sağlanmaya çalışıldı. Bu imkanların televizyon dahil hiçbirisine sahip olmayan çocuklar ise uzaktan eğitim sürecinin dışına itilmiş oldu.

Eylül 2020'den itibaren ülkelerin okulları yeniden açma girişimlerine hız vereceği beklenmektedir. Türkiye'de ise 31 Ağustos 2020'de online eğitimle başlayan süreç 21 Eylül 2020'den itibaren aşamalı ve seyreltilmiş olarak okullar açılarak devam ettirilecektir.

Okulların açılması veya eğitimin uzaktan sürdürülmesi kararları verilirken; öğrencilerin sağlığını ve geleceğini koruma arasındaki hassas dengenin çok iyi gözetilmesi gerekmektedir. 2020 yılı Eylül ayı itibarıyla pandeminin görünümü ve önümüzdeki aylardaki seyri Türkiye'de okulların açılması konusunda iki senaryo ortaya çıkarmaktadır. (1) Eğitimin tamamıyla uzaktan eğitim aracılığıyla sürdürülmesi. (2) Okulların kontrollü olarak açılması.

Birinci senaryonun gerçekleşmesi durumunda uzaktan eğitim sürecinden etkin olarak faydalanamayan ailelere sağlanacak teknoloji ve internet erişimi desteği hayati öneme sahiptir. Ayrıca uzaktan erişim desteği sağlayan EBA gibi uygulamaların daha da geliştirilerek aynı anda yoğun çoklu girişlerde erişimde yaşanan alt yapı kaynaklı (bant sorunları) sorunların çözülmesi gerekmektedir. Şayet ikinci senaryo gerçekleşir ve okullar kademelide olsa açılırsa eğitim sürecinde, okullara erişimde ve okulda öğrenciler ve eğitim çalışanları arasında pandeminin yayılmasını önleyici bütün tedbirlerin alınması önceliğin insan sağlığı olduğu hususu göz önünde bulundurularak sağlanmalıdır.

GİRİŞ

Covid-19 salgını sebebiyle 2019-2020 eğitim öğretim yılının ikinci yarısında 194 ülkede okullar ülke genelinde kapatılmıştır.- Pandeminin sona ermesi ile ilgili belirsizlik devam ettiği için ülkeler eğitim öğretim faaliyetlerini uzaktan/online olarak yürütmeye çalışmışlardır. Nisan ayı itibarıyla dünyadaki çocukların yaklaşık %91'i okullarından uzak kalmıştır. Dünyada ülkelerin tamamına yakını okulları ülke çapında kapatırken; ABD, Rusya ve İsveç gibi bazı ülkeler okulları bölgesel olarak ve sınıf kademelerine göre kapatmışlardır. Pandemiye karşı sokağa çıkma yasağı, karantina gibi sıkı tedbirler alarak pandeminin hızını azaltan bazı ülkeler ise ulusalya da bölgesel bazlı kademeli olarak okulları açmaya başlamışlardır. Türkiye'nin de yer aldığı, İtalya, Ukrayna gibi birçok ülke eğitim öğretim yılını uzaktan/online olarak tamamlamışlardır.

Ağustos ayı itibarıyla 1 milyardan fazla çocuk okulların kapanmasından etkilenmiş durumdadır. Pandemi sürecinde okulların kapatılması kararı, ulusal eğitim sistemlerinin karşılaştığı en büyük sorunlardan biri olarak ortaya çıkmıştır. Ağustos-eylül ayları ülkelerin tamamına yakını için okulların eğitim öğretime başlama tarihleridir. Bu nedenle tüm ülkelerde okulların eğitim öğretime başlama durumu tartışmaya açılmıştır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Dünya Bankası ve Acil Durumlarda Ajanslar-arası Eğitim Ağı (Inter-agency Network for Education in Emergencies, gibi birçok uluslararası kuruluş okulların kapalı kalmasının öğrenciler üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koyarak; salgının kontrol altına alındığı, sağlık ve güvenliğin sağlandığı bir ortamda okulların bir an önce açılmasını tavsiye etmektedirler. Türkiye'de ise Millî Eğitim Bakanlığı 31 Ağustos'ta uzaktan/onlineolarak, 21 Eylül'de ise yüz yüze şeklinde okulların açılacağını ilan etmiştir. Okulların açılması konusu Türkiye gündeminde yoğun bir şekilde tartışılmaya devam etmektedir. Raporda; okulların hangi şartlar altında açılması gerektiği, okullar açıldıktan sonra yapılması gerekenler, okulların açılamaması durumunda uzaktan/online eğitimlerin nasıl yürütülmesi gerektiği hususlarında öneriler yer almaktadır.

Dünya'da ve Türkiye'de Uzaktan/Online Eğitim

Pandemi nedeniyle okulların zorunlu olarak kapatılması sonucu ülkeler,mevcut teknolojik imkanlarına, öğretmenlerin teknoloji kullanma becerilerine, öğrencilerin internete erişim durumlarına göre senkron (eş zamanlı) ve senkron olmayan yöntemlerle; sosyal medya araçları, radyo ve televizyon, dijital platformlar ve uygulamalar ile uzaktan/online eğitimlerini sürdürmüşlerdir. Bazı ülkeler de dijital imkâna sahip olmayan öğrenciler için basılı materyaller göndererek çocukların eğitim öğretimden geri kalmaması için önlemler almışlardır. Ülkelerin Ulusal Eğitim Bakanlıkları uzaktan/online eğitimlerin daha etkili bir şekilde gerçekleşmesi için çalışmalar yürütmüşlerdir.

Ülkeler imkânları ölçüsünde; ilk önce içerikleri bir araya getirme ve sınıflandırma çalışmaları yapmışlardır. Yeni bir içerik oluşturma yerine var olan içerikleri sınıflandırmışlardır. Türkiye' de Milli Eğitim Bakanlığı ise EBA (Eğitim Bilişim Ağı) platformu üzerinde tüm içerikleri bir arada toplamış, ders ve sınıf düzeylerine göre tasnifini yapmıştır.

Ülkeler, online/uzaktan eğitimle tüm öğrencilere ulaşmaya çalışmışlardır. Online platformlar, TV kanalları ve bazı Afrika ülkelerinde radyo yayınları kullanılmıştır. Türkiye'de ise televizyon yayınları ilkokul, ortaokul ve lise olarak üç ayrı kanal üzerinden gerçekleşmiştir.

Ülkemiz de esnek dijital öğrenme platformları ile öğretim sürdürülmeye çalışılmıştır. Öğrencilere kaydedilmiş ders içerikleri sunulmuş, senkron olarak dersleri öğretmenlerle birlikte yürütme, sosyal medya üzerinden ödev vb. takibi yapma gibi çoklu uygulamalar kullanılmıştır.

Elbette hazırlıksız yakalanılan ve zorunlu olarak uygulanma durumunda kalınan uzaktan eğitim süreçlerinin düzenlenmesi konusunda da birçok sorun kaçınılmaz olarak yaşanmıştır.Diğer bir ifadeyle, ülkelerin alt yapı konusunda hazırlıksız yakalandığı uzaktan eğitim süreci hem insani hem de teknik birçok sorunla yüz yüze kalmıştır. Eğitim sistemlerinde hali hazırda var olan eşitsizliklerin pandemi ile daha da derinleşmesi en önemli sorun olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü uzaktan/online eğitimler akıllı dijital araçlara (bilgisayar, tablet, akıllı telefon) ve televizyona sahip olmayı gerektirmektedir. Bu araçlara sahip olma durumları sosyo-ekonomik düzeylere göre önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Dijital araçlara sahip olmak kadar önemli bir husus da dijital okuryazarlık düzeyidir. Çocukların ve ailelerinin dijital araçları eğitim süreçlerinde nasıl kullanacağı konusunda da önemli bir farklılaşma görülmektedir. Eşitsizliği büyüten diğer unsurlar ise çocukların evdeki çalışma ortamlarıdır. Ayrıca, eşitsizliği etkileyen bir diğer husus ise ailelerin çocuklarının derslerine ilgisi, yönlendirmesi ve motive etmesidir.

Ülkeler dezavantajlı olan aile ve çocuklara yönelik uyguladıkları farklı yöntemlerle eşitsizliği gidermeye çalışarak; çocukların öğrenme sürecine katkıda bulunmaya çalışmışlardır. Bazı ülkeler sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı ailelerde yeterli dijital araçlara sahip olmayan öğrencilere ve ailelerine yönelik dijital araçlar ve çeşitli imkânlar sağlayarak eşitsizliği azaltmaya ve bu dezavantajlı çocukların öğrenme sürecine katkıda bulunmaya çalışmıştır.Örneğin Güney Kore 52 bin yoksul aileye dizüstü bilgisayar, 1000 okula kablosuz bağlantı alanı (WIFI) sağlamıştır. Litvanya Eğitim Bakanlığı 30 bin yoksul aileye 35 bin bilgisayar dağıtımı yapmıştır. Çin düşük gelirli ailelerdeki öğrencilere bilgisayar sağlamanın yanı sıra öğrencilere mobil veri paketleri ve telekomünikasyon destekleri sunmuştur. Portekiz'de basılı ödevler çocuklara posta ile gönderilmiştir. İtalya da bazı bölgeler yoksul ailelerin uzaktan eğitimi için gerekli ekipmanı satın almasını sağlamak için özel finansal destekler tahsis etmiştir. Düşük gelirli ailelerden gelen öğrencilere dizüstü

bilgisayarlar, tabletler ve cihazlar için ödenekler sağlanmıştır.

Türkiye'nin de yer aldığı bazı ülkeler online/uzaktan eğitimlerin daha etkin bir şekilde yürütülmesi için özellikle internet bağlantısı, hızı ve bant genişliği ile iletişim kurmaya yönelik çalışmalar yürütmüşlerdir.- Bu anlamda hiç internet ücreti almama (Güney Afrika), eğitim için ek internet paketi sunma (Türkiye, Paraguay), mobil operatör desteği ile cihaz dağıtımı (Mısır), bedava internet erişim noktalarının kurulması (ABD), SMS kampanyaları ve çağrı merkezi desteği (Ekvator) ve bedava SIM kart dağıtımı (Kırgızistan) gibi çalışmalar yürütülmüştür.

Bazı ülkelerde çocukların eğitimsel motivasyonlarını artırmak, okullaşma süreçlerinden uzak kalmamaları için sivil toplum örgütleri ve özel kuruluşlar bakanlıklarla ortak çalışmalar yürütmüştür. Örneğin, Bostwana'da Young 1ove isimli bir STK okulların kapanmasıyla 10 bin öğrencinin telefon numaralarını bulup onlarla mesaj temelli öğretim yapmış, öğrenci ve ailelerinin sorularını acil telefon hattı üzerinden cevaplamıştır. Uzaktan eğitim sürecinde öğrenci motivasyonunu artırmak ve öğrencilerin derslere katılımını artırmak için hikâye anlatımı, etkileşim ve oyunları içeren uygulamalar kullanılmıştır. Bazı firmalar dijital içeriklerini eğitim bakanlıkları ile paylaşıp öğrencilerin kullanımına açmıştır. Türkiye'de ise Eğitim Bilişim Ağı (EBA) platformu ve üç TV kanalı üzerinden çocukların uzaktan eğitim süreçleri yürütülmüştür. MEB öğrencilere ve velilere psiko-sosyal destek programı hazırlamış, öğrencilere ve velilere açık bir yardım hattı kurmuş ve burada uzmanları görevlendirmiştir.

Okulların kapatılması ve uzaktan/online eğitim yapılması sürecinde birçok sorun dikkat çekmektedir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından okulların kapatılmasının ardından 98 ülkede yapılan araştırmada katılımcılar birçok temel soruna işaret etmektedir. Katılımcılar hükûmetlerin istek ve yönlendirmelerinin okulların gerçeği ile örtüşmediğini dile getirmiştir. Katılımcılar, öğrencilerin akademik öğrenmelerinin devam etmesi, bağımsız çalışma becerisi eksik olan öğrencileri destekleme, öğrencilerin öğrenmelerinin değerlendirilmesinin devamını ve entegresini sağlama, çocuklarının öğrenmesini desteklemek için ailelerin desteğini sağlama, öğrencilerin ve öğretmenlerin refahını sağlama gibi hususların en önemli zorluklar olduğunu belirtmiştir. Buna ilaveten, tek- nolojik altyapı imkânı, öğrencilerin duygusal sağlığı, ders bazlı ve serbest dijital ekran arası doğru dengenin korunması ve teknolojik altyapıyı yönetmenin önemli sorunlar olduğu ifade edilmiştir.

Türkiye'de Covid-19 Sürecindeki Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Türkiye'de, ilk covid-19 vakasının görülmesinden sonra okullar yüz yüze eğitime kapatılarak uzaktan/online eğitime geçildi. Uzaktan eğitimlerin başladığı ilk hafta bazı içerikler üzerinden tartışmalarla geçti. Uzaktan/online eğitimin nasıl yürüdüğü kamuoyunun dikkatini çekse de sonraki dönemlerde uzaktan eğitimin niteliği, ne kadar başarılı yürüdüğü, eksiklikleri ve geliştirilmesi gereken yönlerine ilişkin tartışmalar maalesef ülke gündeminde kendisine yer bulamamıştır.

Türkiye'de uzaktan/online eğitim sürecinde üç temel bileşenin etkili olduğu görülmüştür. Televizyon yayınları, Eğitim Bilişim Ağı (EBA) içerikleri ve öğretmenlerin öğrencileri ile çeşitli uygulamalar yolu ile senkron olarak sürdürdükleri eğitimler. Öğretmenlerin bireysel çalışmalarına bakıldığında, senkron ders işleme ya da Whatsapp gibi uygulamalar aracılığıyla ödevler göndererek eğitim faaliyetlerini sürdürdüğü görülmüştür.

Pandemi süreci Türkiye'de öğrenciler arasında ki dijital uçurumun varlığını ortaya koymuştur. Öğrencilerin EBA TV'leri izleme ve öğretmenleri ile etkileşim kurma durumları önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Bazı öğrencilerin evlerinde birden fazla telefon, tablet, bilgisayar ve sınırsız internet imkanı varken; diğer tarafta ise sadece ebeveynlerinin cep telefonu üzerinden birden fazla çocuğun sınırlı internet imkânı ile eğitim almaya çalıştığı durumlar söz konusudur. Özellikle göçmen kökenliler başta olmak üzere sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı olan çeşitli gruplar internete erişim konusunda daha ciddi sorun yaşamışlardır.

Türkiye'de eğitimsel eşitsizliği en aza indirmek amacıyla, EBA kullanımları için 8 GB mobil uygulama desteği sağlanmıştır. Ancak bilgisayar ya da buna benzer cihaz eksikliği olanlara yönelik etkin bir politika geliştirilmemiştir. Ayrıca, velilere yönelik çocuklarının eğitimleri konusunda yeterli destek sağlanamamıştır. Açıkçası, mevcut uygulamada eğitim sürecinin verimliliği büyük ölçüde öğrenci ve velilere bırakılmıştır. Zaten eğitim sisteminde dezavantajlılar aleyhine olan bu eşitsizlik derinleşmiştir.

Pandemi sürecinde Türkiye'de eğitim alanında yaşanan gelişmelere göz attığımızda;

- 23 Mart 2020'de TRT-EBA TV üzerinden yayınlarla uzaktan eğitim sürecine başlandı.
- EBA platformu üzerinden çeşitli eğitim içerikleri erişime açıldı.
- LGS ve YKS'ye hazırlanan öğrenciler için canlı derslere başlandı.
- Milli Eğitim Bakanlığı Mayıs ayında İl Milli Eğitim Müdürlüklerinden bilgisayar, tablet, tv ve internet erişimi olmayan öğrencilerin tespit edilmesini istedi.
- 1 Haziran 2020'den itibaren özel okul öncesi eğitim kurumlarında eğitime ve yaz okulu adı altında yapılan sosyal ve kültürel etkinliklere başlandı.
- 19 Haziran 2020'de eğitim öğretim yılı sona erdi.
- Liselere Giriş Sınavı 20 Haziran 2020'de yapıldı. Sınavın kapsamı yalnızca 1.dönem konuları ile sınırlı tutuldu.
- 27 Haziran 2020'de TRT EBA TV'de 28 Ağustosa kadar sürecek yaz okulu programına başlandı.
- 2020-2021 eğitim öğretim yılı çalışma takvimi açıklandı: Eğitim Öğretim yılı 31 Ağustos 2020'de başlayacak, 18 Haziran 2021'de sona erecektir.
- Mesleki ve Teknik Ortaöğretim kurumla-

rındaki öğrencilerin dönüşümlü olarak beceri eğitimi ve staja devam etmesine ilişkin düzenleme yapıldı.

- Öğrencilik hakları devam eden öğrenci/-çırak öğrencilerin SGK prim ödemelerinin Bakanlıkça ödenmeye devam edileceği duyuruldu.

- İşletmelerde meslekî eğitim gören öğrenciler için beceri sınavının yapılamaması durumunda veya işletmelere devam etmenin mümkün olmadığı durumda birinci dönem başarı puanı değerlendirme puanı olarak kullanıldı.

- Bazı mesleki ve teknik eğitim kurumlarında maske, kimyasal malzeme, tek kullanımlık koruyucu önlük gibi malzemelerin üretimi gerçekleştirildi.

- Yükseköğretim kurumlarında 23 Mart 2020 tarihi itibarıyla uzaktan eğitime başlandı.

- YÖK Dersleri Platformu tüm öğrencilerin erişimine açıldı ve bu platformu kullanmaları için öğrencilere ücretsiz 6 GB'lık uzaktan eğitime destek kotası verildi.

- 2019-2020 eğitim öğretim yılı bahar dönemi ile sınırlı olarak tüm öğrencilere kayıt dondurma hakkı tanındı, tez aşamasındaki lisansüstü öğrencilere ise ek süre verildi.

- Yükseköğretim Kurumları Sınavının kapsamı, süresi, tarihi ve yerleştirme için gerekli baraj puanında değişiklik yapıldı.

- Mezuniyet aşamasında olan öğrencilere uygulama eğitimlerini uzaktan eğitim yoluyla tamamlama hakkı verildi. Kararın uygulaması üniversitelere bırakıldı.

- Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk, evlerinden uzaktan eğitime katılma imkanı olmayan öğrencilerin Eğitim Bilişim Ağı'ndan faydalanmalarını sağlamak için okullar ve kurumlarda EBA destek noktaları oluşturduklarını açıkladı. 4 Eylül 2020 itibarıyla 1420 EBA destek noktasının kurulduğunu bu sayıyı 5200'e çıkarmayı hedeflediklerini açıkladı.

Sorunlar

- Uzaktan/online eğitime geçildikten sonra ilgili tarafların görev, yetki ve sorumluluklarındaki belirsizlikler uygulamada sorunlara neden olmuştur.

- İnternete erişim ve teknolojik imkânlardaki yetersizlikler uzaktan eğitimi olumsuz olarak etkilemiştir. Uzaktan eğitimde süre uzadıkça öğrenme kayıpları artmıştır. Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve engelli öğrencilerin uzaktan eğitimlerinde sorunlar yaşanmıştır.

- Pandeminin seyrine göre okulların yeniden açılması durumunda, sürecin lojistik boyutunda sosyal mesafenin korunması ve hijyen kurallarının uygulanması ile ilgili tedbirlerin uygulanabilirliği noktalarında sorunlar yaşanacaktır.

- Bilgisayar, tablet, TV ve internet erişimi olmayan öğrencilerin eğitime erişim sorunları bulunmaktadır.

- Mesleki ve teknik eğitim kurumları COVID-19 salgını ile mücadele için hayati önem kazanan malzeme üretiminde etkin bir rol alırken, öğrencilerin mesleki becerilerinin uzaktan öğrenme yoluyla geliştirilmesinde zorluklar yaşanmıştır.

- Öğrenciler uygulama eğitimlerini tamamlayamadan bir üst sınıfa geçmiş ya da mezun sayılmıştır.

- Beceri eğitimi kapsamındaki çırak/stajyer öğrencilerden bir kısmı işyerlerine gidememeleri nedeniyle ekonomik olarak olumsuz etkilenmiştir.

- İnternete erişim ve teknolojik imkânlardaki yetersizlikler uzaktan öğrenmenin etkililiğini olumsuz etkilemiştir.

- Üniversitelerin dijital alt yapı, kapasite ve deneyimleri uzaktan öğretim sürecine uyumda farklılık göstermiştir.

- Uygulama eğitimleri, laboratuvar çalışmaları ve uygulamaya dayalı araştırmalar sekteye uğramıştır.

- Öğretmen/Öğretim üyelerinin uzaktan eğitim sağlama yeterlikleri öğretimin niteliğini etkilemiştir.
- 2020-2021 eğitim öğretim yılında eğitim öğretimin sürdürülmesine yönelik belirsizlikler devam etmektedir. Bu belirsizliklerin hem kısa hem de uzun vadede öğrenci ve personel hareketliliğinde ve üniversitelerin finansmanında sıkıntılar oluşturması beklenmektedir.

Çözüm Önerileri

- Uzaktan öğretim sürecinin etkililiği için farklı yönetim düzeylerinde yetki ve sorumlulukların tanımlandığı bir çerçeve oluşturulmalıdır.
- Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerde oluşan öğrenme kayıpları, eksiklikleri tespit edilerek, telafi için ulusal, bölgesel ve okul bazlı planlamalar yapılmalıdır. Dezavantajlı öğrenciler ve özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencileri destekleyecek telafi süreçleri oluşturulmalıdır.
- Okulların yeniden açılması sürecinde okullarda sosyal mesafenin korunması ve hijyen koşullarının oluşturulmasına yönelik tedbirler alınmalı; gerekli ek maliyet, insan kaynağı ve altyapı düzenlemesi sağlanmalıdır.
- Bilgisayar, tablet, TV ve internet erişimi olmayan öğrencilerin eğitime erişim sorunları Milli Eğitim Bakanlığı'nca acilen giderilmelidir.
- Mesleki ve teknik eğitimin teorik ve pratik boyutunda telafi süreçleri bütüncül bir bakışla planlanmalıdır.
- Mesleki becerilerin geliştirilmesine yönelik alternatif uzaktan öğrenme çözümleri oluşturulmalıdır.
- Pandeminin ekonomik etkileri nedeniyle faaliyetlerine devam edemeyen ya da sınırlı şekilde devam edebilen işletmelerde çalışan çıraklarla ilgili destek mekanizmaları güçlendirilmelidir.
- Süreçte alınan kararların rasyonelliği, yerindeliği ve zamanlamasının iyileştirilmesi içinkurumlar arası iletişim ve istişareyi esas alan bir karar modeli oluşturulmalıdır.
- Yükseköğretimde tüm ihtimaller düşünülerek kısa ve uzun vadeli eylem planları oluşturmalı; ilgili planlamalarda özellikle dezavantajlı öğrenciler ve yabancı öğrenciler gibi kayıt yaptırmama/yenilememe riski daha yüksek olan öğrenciler odağa alınmalıdır.
- Uygulama eğitimlerinin yaz döneminde ve sonrasında hangi şartlar altında verileceği belirlenmeli, işletmelerde ve üniversite kampüslerinde hangi tedbirlerin alınacağı konusunda detaylı stratejiler belirlenmelidir.
- Öğretmen/Öğretim üyelerinin uzaktan eğitim sağlama yeterliklerini geliştirecek eğitimler yapılmalıdır.
- Bu süreçte oluşan öğrenme kayıpları tespit edilerek gerekli müdahalelerin yapılabilmesi için program özelinde analizler yapılmalıdır. Uygulama eğitimlerini uzaktan eğitimle tamamlamak zorunda kalanların hangi kritik mesleki becerilerin eğitimini alamadıklarının tespiti yapılmalı, bunlar için mesleğe başlamadan önce destek eğitimleri verilmeli ve buna yönelik planlamalar yapılmalıdır.

SONUÇ

Ülkeler, pandeminin öğrenme üzerindeki olumsuz etkisini en aza indirmek için arayışlarını sürdürmekte ve birçok farklı yaklaşım geliştirmeye devam etmektedir. Çünkü çocuklar, bu dönemde, sadece eğitimden değil, aynı zamanda sosyalleşme, spor ve kültürel faaliyetler gibi kişilik gelişimini etkileyen birçok boyuttan mahrum kalmışlardır.

Araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarının eğitim süreçlerine katıldıklarında veya eğitimleriyle ilgilendiklerinde öğrenci başarılarının yükseldiğini göstermektedir. Türkiye'de ise dezavantajlı çocukların öğrenme durumlarına yönelik bir tartışma ve politikanın geliştirilmediği görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı uzaktan/online öğrenme süreçlerinin özellikle dezavantajlı öğrencileri nasıl etkilediğini dikkate alan çalışmalar yapmalı, bu çocukların dezavantajlarının pandemi sürecinde daha da derinleşmemesi için farklı ülkelerdeki örneklerden faydalanarak etkin politikalar geliştirmelidir.

Okulların yüz yüze eğitime açılmasıçalışmalarında önceliğin insan sağlığı olduğu, öğrencilerin ve toplumsağlığının korunması için her türlü tedbirin alınarak bir yol haritası belirlenmesi önemlidir. Pandemi döneminde meydana gelen gelişmeler, hangi sağlıktedbirlerinin alınacağı ve okulların açılmasıhalinde oluşacak sağlık riskleri kadar okulların kapalı kalması halinde hareket kısıtlılığı ve sosyalizolasyon kaynaklı sağlık sorunları konusundaSağlık Bakanlığı, Bilim Kurulutarafından yapılan değerlendirmeler ve tavsiyelerdikkate alınarak Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirler alınmalıdır.

Türkiye'de okulların açılması konusunda iki senaryo ortaya çıkarmaktadır. (1) Eğitimin tamamıyla uzaktan eğitim aracılığıyla sürdürülmesi. (2) Okulların kontrollü olarak açılması.

Okulların ülke genelinde kapalı olması sağlık açısından da eğitim öğretim açısından da istenmeyen bir senaryodur. Okulların kapalı kaldığı süre uzadıkça öğrenme eksikleri ve kayıpları sistemin telafi süreçlerini yönetme kapasitesinin sınırlarını aşarak, bir kuşağın kalıcı olarak sosyal, duygusal ve ekonomik kayıplarının oluşması ile sonuçlanacaktır.

Okulların kontrollü olarak açılması kendi içinde pek çok farklı uygulama seçeneklerinindeğerlendirilmesini gerektirmektedir. Okulların kontrollü olarak açılmasında; aktif vaka sayısı, öğrenci yoğunluğu, sınıfta ki öğrenci sayısı gibi parametreler önem arz etmektedir.

Okulların haftada altı iş günü açık olması, öğrencilerin iki gruba bölünerek dönüşümlüolarak okula üçer gün gelmeleri, öğrencilerin okula gelmediği günlerde uzaktan öğrenme araçları ile öğretime devam etmeleri, yüz yüze öğretim süresinin ilkokul öğrencileri için mümkün olduğunca artırılması,uygulamaların eğitim kademeleri itibariyle farklılaştırılması, salgın devam ettiği sürece temel becerilere odaklanılması, öğrenme kayıpları ve eksiklerini asgari düzeye indirebilmek için haftalık ders çizelgelerinde yer alan derslerin tamamını kapsamak yerine bir kısmının yüz yüze eğitim yoluyla verilmesi, derslerin sayısında ve haftalık sürelerinde yüz yüze eğitim imkanları ve uzaktan öğrenmede kısıtlılıklar dikkate alınarak değişiklik yapılması, gibi uygulamalar yapılmalıdır.

Okulların kontrollü olarak yeniden açılmasında; karar modeli ve karar parametreleri, hangi aralıklarla veya hangi koşullarda kararların revize edileceği, salgın koşullarının yarattığı ek finansman ihtiyacı ve bu

finansmanın nasıl temin edileceğininplanlanması okulların yeniden açılması sürecinin yönetiminde öncelikle ele alınması gereken bileşenlerdir. Bu nedenle gerekli koruyucu tedbirlerin alınması ve güvenli işleyiş protokol ve prosedürlerinin oluşturulmasına ihtiyaç vardır.Okulların açılması riskler taşımakla birlikte okulların kapalı kalmasının neden olduğu kayıplar bireylerin ve toplumun geleceğini etkileyecek nitelik ve boyutlardadır. Bu kayıplar; öğrencilerde telafi edilmesi oldukça güç öğrenme kayıplarının ve eksiklerinin oluşması veokulların kapalı olduğu süre uzadıkça kayıpların artması, öğrenme kayıplarının dezavantajlı öğrencilerde daha belirgin olması, öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişiminin olumsuz etkilenmesi, beslenme ve davranış sorunlarının oluşması, öğrencilerin fiziksel olarak hareketsiz kalmaları sebebiyle orta ve uzun vadede sağlık sorunları ortaya çıkması, temel becerilerde oluşan eksikliklerin ve yetersizliklerin toplum ve ekonomi için uzunvadede ciddi kayıplara neden olması şeklinde özetlenebilir.

Okulların kontrollü olarak yeniden açılması veya kapalı kalması halinde; eğitim öğretim süreçleri, ölçme ve değerlendirme, öğretimmodelinin uygulanış şekli, eğitim öğretimde dersler, ders saatleri, kazanımlar gibi konularda öncelikler, karar süreçleri, okulların güvenli bir şekilde işleyişi için protokoller ve prosedürlerle ilgili ayrıntıların oluşturulması için Milli Eğitim Bakanlığının öncelikle şu sorulara cevap bularak bunları topluma duyurmalıdır.

1) Okulların güvenli bir şekilde açılmasının koşulları nelerdir?

2) Okullar kapalıyken öğrencilerde ne kadar öğrenme kaybı ve öğrenme eksiği oluştu?

3) Okullar yeniden açılacak mı? Okullar kontrollü bir şekilde açılacaksa hangi koşullardaaçılacak? Okulların açılması konusu hangi aralıklarla değerlendirilecek, kamuoyu bir sonraki değerlendirmenin zamanı için nasıl bir beklenti içinde olmalı?

4) Okulların kapalı kalmaya devam etmesi halinde, 2019/2020 eğitim öğretim yılı ikinci yarıyıl acil durum tedbirlerindenfarklı olarak; neler yapılacak?

5) Ölçme ve değerlendirme süreçlerinde nasıl bir yol izlenecek? Salgının devamıhalinde not verme, sınıf geçme, beceri eğitimlerinde beceridüzeylerinin belirlenmesinde nasıl bir yol izlenecek?

6) Okullar kontrollü olarak yeniden açıldığında; hangi dersler ve faaliyetler öncelikli olarak yüz yüze gerçekleştirilecek?,Ders saatleri nasıl uyarlanacak?, Okullarda karar süreçlerinin, iletişim süreçlerinin ve alınacak koruyucu tedbirlerile günlük işleyişin ayrıntıları neler olacak?

Okullar 2020-2021 güz dönemiyle birliktekontrollü olarak açılsın ya da ileri bir tarihe ertelensin, covid-19 salgını sürecinde öğrenmenin sürdürebilmesi, öğretme ve öğrenme sürecinin asgari sağlık riskleri ile yürütülebilmesi yukarıdaki soruların cevaplarının bilinirliğini, en azından geçici ve güncel cevapların oluşturulmasını sağlamaya ve kamuoyuna zamanında bildirmeye bağlı olacaktır.